

dr hab. Mikołaj Tarkowski, prof. AP
Zakład Prawa
Instytut Prawa i Administracji
Akademia Pomorska w Słupsku

Recenzja rozprawy doktorskiej Pani Mgr Marioli Szewczak-Daniel zatytułowanej: *Zarząd miasta Lublina 1915-1939. Zasady organizacji i funkcjonowania*, Lublin 2020, ss. 319, napisanej pod kierunkiem naukowym promotora Pana dr. hab. Grzegorza Smyka, prof. UMCS oraz promotora pomocniczego Pani dr Anny Fermus-Bobowiec

I. Temat rozprawy doktorskiej

Pani Magister Mariola Szewczak-Daniel podjęła się trudnego zadania polegającego na przeanalizowaniu struktury ustrojowej i syntetycznego opracowania działalności zarządu Lublina w latach 1915-1939. Wyznaczony sobie cel, osiągnęła Ona niewątpliwie. Jednocześnie istotną rolę odegrał dobrze określony temat recenzowanej rozprawy doktorskiej. Czynniki ten, rzutujący na bardzo dobre i klarowne prowadzenie wywodu naukowego w zawiłej i wielowątkowej materii, pozwolił odnieść sukces naukowy, gdyż w tych kategoriach może być postrzegana niniejsza praca doktorska. Sam w sobie limitował i porządkował bardzo ogromny obszar, na którym realizowała się działalność władz miejskich w Lublinie, w nie krótkim, bo dwudziestoczteroletnim okresie funkcjonowania. Słowem, należy docenić, iż w trakcie powstawania niniejszego opracowania, wykazano się zmysłem naukowym i pewną dozą krytycznego spojrzenia wykluczającą naiwną pokusę, która podpowiadałaby nieuzasadnione poszerzanie zakresu przedmiotowego tej rozprawy doktorskiej o zagadnienia inne, aniżeli ściśle opracowane (*zasady organizacji i funkcjonowania*) przez Autorkę pracy.

II. Struktura dysertacji doktorskiej

Pani Magister Mariola Szewczak-Daniel przedstawiła do recenzji pracę składającą się ze: *Wstępu*, sześciu rozdziałów i *Zakończenia*. Naturalnie, opracowanie to zawiera także bibliografię, a także jest zaopatrzone w *Spis tabel*. Rozdział I jest udaną próbą scharakteryzowania procesu tworzenia i ewolucji struktur zarządu sprawami miejskimi w Lublinie w latach 1915-1918, zwłaszcza na podstawie Ordynacji miejskiej z 18 sierpnia 1916 roku.

W rozdziale II, Pani Magister Mariola Szewczak-Daniel ukazała rozwój administracji miejskiej w Lublinie w kolejnym okresie temporalnym (1919-1929) z uwzględnieniem statusu prawnego organów na podstawie Dekretu o samorządzie miejskim z 4 lutego 1919 roku. Ten fragment dysertacji doktorskiej Autorka poświęciła zatem nakreśleniu pozycji ustrojowej Magistratu, Rady Miejskiej, w tym wzajemnym relacjom pomiędzy tymi organami, nadzorowi i środkom jego wykonywania, a także składowi personalnemu takich instytucji jak urząd prezydenta miasta, wiceprezydenci, czy też ławnicy miejscy.

Kolejny rozdział rozprawy doktorskiej (III) zawiera rozważania na temat zarządu komisarycznego, jako instytucji, w gruncie rzeczy wyjątkowej, bo stanowiącej odstępstwo od zasady autonomii samorządu miejskiego od władz administracji rządowej, działającej tak na szczeblu terenowym, jak i centralnym. Należy docenić tą istotną z punktu widzenia zrozumienia procesów ewolucyjnych władz miejskich w Lublinie część pracy, a jednocześnie podkreślić, iż pomimo swej syntetyczności jest ona przykładem wywodu naukowego świadczącym o erudycji Doktorantki.

Rozdział IV stanowi podstawę dla rozważań obejmujących wpływ ustawy scaleniowej z 23 marca 1933 roku na zasady funkcjonowania zarządu miejskiego w Lublinie. Co naturalne ustalenia w tym zakresie kończą się na wybuchu II wojny światowej w 1939 roku. Pani Magister Mariola Szewczak-Daniel, analizując istotne kwestie w historii samorządu lubelskiego, zauważyła w szczególności nasilającą się z upływem lat tendencję wzmacniania nadzoru nad działalnością organów samorządu terytorialnego.

Rozdział V, posiadający charakter wielowątkowego, poświęcony jest tak zwanemu prawu urzędniczemu obowiązującemu w omawianej cezurze temporalnej. Zawiera bowiem cenne informacje na temat kształtującego się z wolna, w warunkach niepodległego Państwa Polskiego, prawa pracy, a także instytucji prawnych wpływających na status urzędników miejskich pozostających w stosunku służbowym na podstawie aktu wyboru oraz nominacji. Ten sam rozdział zawiera także cenną analizę szeregu szczegółowych aspektów z zakresu uprawnień urzędników miejskich w Lublinie, a także odpowiedzialności na gruncie prawa karnego, czy obejmującej delikty dyscyplinarne. Nie mniej istotne wnioski płynące z tej części pracy dotyczą sfery zabezpieczenia społecznego urzędników pracujących w strukturze urzędu miejskiego w Lublinie.

Ostatni rozdział dysertacji doktorskiej (VI) świadczy o bardzo dobrej orientacji Doktorantki w obszarze organizacji wewnętrznej zarządu miasta Lublina. Czytelnik zapoznając się z zagadnieniami obowiązywania w latach 1915-1939 statutów wewnętrznych, właściwością rzeczową poszczególnych wydziałów, systemami organizacji pracy kancelarii, instrukcjami

i wytycznymi kancelaryjnymi, może sobie uświadomić, jak szeroki zakres spraw realizowany był w tym okresie przez władze miejskie, które poszukiwały sposobów optymalizacji i skutecznego załatwiania problemów, z którymi stykali się mieszkańcy Lublina, czy też niezdefiniowane – co prawda normatywnie w omawianym okresie – przedsiębiorstwa, jak również miasto rozumiane jako osoba prawna prawa publicznego.

W pracy doktorskiej przeważa układ temporalny treści (rozdziały I-IV). W zasadzie należy uznać ten wybór za słuszny z powodu rozbudowanego i wieloaspektowego zakresu przedmiotowego opracowania, choć trzeba także przyznać, iż w niektórych nielicznych przypadkach sugerowałbym modyfikację tytułów podrozdziałów, aby wyeliminować występującą li tylko na tym polu powtarzalność (2.3 i 4.3, 2.5 i 4.4). Warto także odnotować, iż kolejne rozdziały dysertacji (V-VI) zostały napisane przy uwzględnieniu ujęcia przedmiotowego, co w tym przypadku sprzyjało lepszemu i klarowniejszemu przedstawieniu poszczególnych zagadnień.

W moim przekonaniu w pracy przedstawionej do recenzji widzę miejsce dla syntetycznie opracowanego, w formie zarysu, przy uwzględnieniu próby sięgnięcia do źródeł archiwalnych, rozdziału wprowadzającego (rozdział I rozprawy doktorskiej). Doktorantka nie pozostawiła bowiem dużego pola do rozważań i dyskusji w tym zakresie, słusznie skąd inąd zauważając, iż samorząd miejski w Królestwie Polskim w XIX i na początku wieku XX – nie rozwinął się. Sugerowałbym jednak, aby potencjalne opracowanie książkowe oparte na zasadniczych ustaleniach płynących z niniejszej pracy doktorskiej, rozbudować może w przyszłości o swego rodzaju epilog napisany w celu odtworzenia między innymi głównych tez w dyskusji, toczącej się w latach panowania cesarza Aleksandra II, na temat reformy samorządowej w Królestwie Polskim (1861-1862). Dyskurs ten obejmował bowiem kwestie powołania instytucji *quasi* samorządu municypalnego (złożonego między innymi z rad municypalnych pochodzących z wyboru) i prób jej realizacji na gruncie ówczesnego prawodawstwa. Byłoby pożądanym ujęciem, gdyby przedmiotem tych rozważań uczynić również instytucje powołane w ramach zarządu sprawami Lublina. W tym względzie warto by z pewnością sięgnąć do funkcjonującej we współczesnym obiegu naukowym literatury¹ oraz przestudiować wydawaną w epoce prasę, w tym krakowski „Czas”.

¹ D. Szpoper, *Aleksander Wielopolski i próba ustrojowej rekonstrukcji Królestwa Polskiego w latach 1861-1862*, [w:] *Próba ustrojowej rekonstrukcji Królestwa Polskiego*, red. L. Mażewski, [Olsztyn 2012]; zob., też: idem, *Reforma samorządowa w Królestwie Polskim w latach 1861-1862*, [w:] „Czasopismo Prawno-Historyczne” 2014, t. LXVI, z. 1.

W miarę dostępności materiałów archiwalnych proponuję utworzenie aneksów obejmujących składy osobowe rad miejskich poszczególnych kadencji, a także stanowiące zbiorcze zestawienie obsady najważniejszych organów miejskich w tym prezydenta, czy wiceprezydentów. Uzupełnienia tego typu umożliwiłyby czytelnikowi potencjalnej książki wydanej drukiem w sposób łatwiejszy operować personaliami występującymi na kanwie niniejszej pracy doktorskiej.

Pod opinię przedstawiam także potrzebę zamieszczenia w pracy doktorskiej wykazu skrótów, które mniej zorientowanemu czytelnikowi, umożliwiłyby lepszą orientację i możliwość rozszyfrowywania abrewiacji, zwłaszcza tych znajdujących się w przypisach dolnych. Oczywiście Autorka, po raz pierwszy używając skrótów w pracy, dokonywała ich prawidłowego rozwiązania (np. s. 10, przypis 5), lecz wydaje się, iż zapewnienie możliwości skorzystania z wykazu skrótów, usprawniłoby każdej osobie zainteresowanej tą pracą doktorską, percepcję jej treści.

III. Źródła i opracowania

Autorka skorzystała wyczerpująco z literatury przedmiotu z epoki międzywojennej i współczesnej. Istotnym walorem jest wykorzystanie w dysertacji doktorskiej źródeł zdeponowanych w archiwach polskich oraz wchodzących do katalogu źródeł drukowanych. Praca, co naturalne, oparta jest również na analizie historycznych aktów prawa powszechnie obowiązującego, a także aktów, które można by określić kategoriami aktualnego języka prawniczego: jako wchodzące w skład tak zwanych swoistych kategorii źródeł prawa administracyjnego (np. statuty, regulaminy).

Odtworzenie procesów, przykładowo obrazujących wybór prezydentów, wiceprezydentów oraz ławników miasta, na podstawie informacji zawartych w prasie z okresu dwudziestolecia międzywojennego należy uznać za bardzo korzystny zabieg. Skorzystanie z tego rodzaju źródeł drukowanych znacząco wzmocniło, i tak niepozostawiający żadnych wątpliwości, wysoki potencjał naukowy – historyczno-prawny – wykorzystanych w pracy źródeł zdeponowanych w Archiwum Państwowym w Lublinie.

Dodatkowo decyzja podjęta w sferze krytycznego doboru źródeł potrzebnych do napisania dysertacji doktorskiej, pozwoliła Pani Magister na zdecydowane „pójście na przód” i odróżnienie się jej treścią od publikacji autorstwa Józefa Marcuka, kluczowych skąd inąd dla wyjaśnienia funkcjonowania władz miasta w latach 1918-1939. W tym miejscu, niech mi wolno będzie dodać, iż zastosowane przez Panią Magister Mariolę Szewczak-Daniel, absolwentkę studiów prawniczych, instrumentarium charakterystyczne dla nauk historyczno-prawnych,

które umożliwiło odpowiedni dobór i sposób interpretowania źródeł archiwalnych i drukowanych, uzasadnia bezsprzecznie twierdzenie, iż prace Józefa Marcuka mają niewątpliwy charakter opracowań historycznych, podczas gdy niniejsza rozprawa doktorska posiada charakter prawn-administracyjny. Z kolei, ten podstawowy czynnik, w odróżnieniu od dotychczasowych autorów publikacji o profilu historycznym na temat funkcjonowania zarządu miejskiego w Lublinie, predestynuje Autorkę do wysuwania *de lege artis* wniosków na temat takich zagadnień z zakresu teorii i praktyki prawa samorządowego jak: źródła prawa, status prawny organów miasta Lublina, zasada przymusowości w kontekście członkostwa w gminie, nadzór i kontrola nad działalnością osób prawnych prawa publicznego, tok procesu wyborczego kandydatów do organów jedno i wieloosobowych działających w strukturze miasta, aspekty ustrojowe zarządu miejskiego, unifikacja ustrojowa na podstawie aktów normatywnych o charakterze scaliowym etc.

Z drobnych uwag wymienię tę, która sugerowałby poszerzenie niektórych fragmentów narracji o wybrane pozycje naukowe, nie uwzględnione w spisie literatury. Rozważania na temat pozycji prawnej samorządu terytorialnego w świetle przepisów Konstytucji kwietniowej z 1935 roku (s. 12) proponuje uzupełnić o ustalenia: R. Hausner, *Wytyczne dla pojęcia i klasyfikacji samorządu w konstytucji z r. 1935*, Warszawa 1936. Wartościowy biogram prezydenta, a jednocześnie adwokata Wacława Bajkowskiego (s. 34-35) warto by poszerzyć o informacje zawarte w publikacji: F. Rymarz, *Adwokatura lubelska w okresie dwudziestolecia międzywojennego*, [w:] *Szkice o dziejach adwokatury lubelskiej. 90-lecie Izby Adwokackiej w Lublinie*, red. P. Sendeki, Lublin 2009). Z kolei o zagadnieniu przynależności do gminy (s. 56) pisał również: H. Czajka, *Samorząd terytorialny w latach 1918-1939*, „Archiwariusz Zamojski” 2003.

IV. Strona formalna

Drobne błędy techniczne i pisarskie występujące w pracy występują niezwykle rzadko w stosunku do objętości pracy doktorskiej i sprowadzają się do nielicznych przykładów. Na s. 16 jest: W. Uziembło powinno być: W. Uziembły; brak rozróżnienia pomiędzy myślnikiem (–) a dywizem (-), s. 73, zdanie drugie od góry, powinien być użyty następujący znak edytorski: myślnik; stosowanie niepełnej (obiegowej) nazwy stolicy Imperium Rosyjskiego – „Petersburg”, s. 83, powinno być Sankt-Petersburg. Jeszcze inna konwencja została zastosowana w zdaniu zamieszczonym na początku trzeciego akapitu na s. 86, w którym posłużono się, zamiast dwóch myślników, półpauzą i dywizem. Trudno też wyjaśnić dlaczego Doktorantka stosuje przed każdym numerem przypisu w tekście głównym – spacje. Z takim

rozwiązaniem nie spotkałem się dotychczas ani w maszynopisach rozpraw naukowych ani w książkach naukowych. Niekiedy oznacznik przypisu w tekście głównym pojawia się po kropce (np. s. 85, przypis 367).

Równie nieliczne usterki edytorskie dotyczą sporządzania przypisów. W odesłaniu nr 32 na s. 25, drugi raz powtórzone nazwisko: L. Lewandowski powinno być zastąpione określeniem z języka łacińskiego – *idem*. W spisie literatury występuje wyłącznie jedna pozycja autorstwa M. Twerdochliba. Autorka cytuje ten artykuł po raz pierwszy na s. 66, przypis nr 254, a co za tym idzie w przypisie 256 kończącym się na s. 67, jego prawidłowa konstrukcja powinna przewidywać następującą formułę: M. Twerdochlib, *op. cit.*, s. 4-14, podczas gdy jest: „M. Twerdochlib, *Poruczony zakres działania gmin b. zaboru rosyjskiego...*, s. 4-14”.

Następująca uwaga może być swobodnie zakwalifikowana do kategorii tak zwanych „miękkich”. Autorka w toku narracyjnym wielokrotnie uwzględnia w tekście głównym numery artykułów (np. początek drugiego akapitu na s. 80), które pochodzą z poszczególnych aktów normatywnych. Zdarza się – jednostkowo – powoływanie się na artykuł zarówno w tekście głównym, jaki i w przypisie dolnym. Styl ten choć niewątpliwie dowodzi umiejętności pracy z tekstem prawnym, sprawia, iż czytelnik, absolutnie sporadycznie, ale jednak ma wrażenie obcowania z tekstem urzędowym oraz charakterystycznym dla niego formalizmem. Z tego powodu proponowałbym przeniesienie numerów artykułów do sfery informacji bibliograficznych zawartych w przypisach do niniejszej pracy doktorskiej.

V. Strona merytoryczna

Przedstawiona do recenzji dysertacja jest bardzo cennym zbiorem wiadomości nie tylko na temat funkcjonowania władz miejskich i samorządu miejskiego w Lublinie w latach (1915-1939), ale także źródłem wiedzy w zakresie rozwoju instytucji samorządu pod względem prawnym i organizacyjnym w latach I wojny światowej oraz dwudziestolecia międzywojennym. Z tego tytułu tezy dowiedzione przez Panią Magister Mariolę Szewczak-Daniel są i pozostaną interesujące zarówno dla historyków państwa i prawa, jak również dla przedstawicieli dogmatycznych dziedzin prawniczych, w tym specjalistów z zakresu prawa administracyjnego, zwłaszcza ustrojowego, a także przykładowo dla znawców prawa pracy i ubezpieczeń społecznych. Obok ustaleń Autorki pracy nie będą mogli przejść również obojętnie badacze i praktycy zajmujący się, zarówno historią, jak i współczesnymi aspektami prawa finansów publicznych, szczególnie w obszarach prawa podatkowego, obejmującego zagadnienia związane z daninami i opłatami lokalnymi oraz prawa budżetowego jednostek samorządu terytorialnego.

Należy pogratulować Pani Magister Marioli Szewczak-Daniel dobrego rozeznania w doktrynach prawniczych obowiązujących w dwudziestoleciu międzywojennym. Świadczy o tym tok myślowy przedstawiony zwłaszcza w podrozdziale 3.1 (*Pojęcie i zakres nadzoru administracyjnego*). Dowodzi tego również narracja prowadzona przez Nią na s. 65, która została poświęcona określeniu źródeł koncepcyjnych zaistnienia podziału zadań samorządu na własne i zlecone. W tym miejscu pozwolę sobie wyłącznie na drobną uwagę, iż ta sama wypowiedź naukowa byłaby jeszcze bardziej merytoryczna, gdyby w jej ramach przewidziane zostało miejsce dla większej liczby opracowań wydanych współcześnie (np. A. Bosiacki, *Od naturalizmu do etatyzmu. Doktryny samorządu terytorialnego Drugiej Rzeczypospolitej 1918-1939*, Warszawa 2006). W moim przekonaniu, rozważania na s. 71-72 o modelu badeńskim (południowoniemieckim) oparte na katalogu klasycznych już publikacji autorstwa Aleksandra Krońskiego, proponowałbym uzupełnić o ustalenia naukowe dokonywane w ostatnich latach: T. Lipowicz, *Tradycje i przyszłość samorządu terytorialnego w świetle nauki prawa administracyjnego*, [w:] *Między tradycją a przeszłością w nauce prawa administracyjnego – Księga Jubileuszowa z okazji 70. urodzin Profesora Jana Bocia*, red. J. Supernat, Wrocław 2009. Podobnie warstwę bibliograficzną służącą Doktorantce do formułowania wniosków z zakresu obowiązywania ustawy z 11 sierpnia 1923 roku o tymczasowym uregulowaniu finansów komunalnych (s. 63), można poszerzyć o opracowanie: A. Tarnowskiej, *Podstawy prawne skarbowości samorządowej w II RP*, „Prawo Budżetowe Państwa i Samorządu” 2013, nr 2. Podaję zarazem pod roz wagę kwestię umieszczenia w tej części pracy przedstawienia struktury pozostałych dochodów budżetowych miasta Lublina, przykładowo opartych na normach płynących z ustawy z 17 grudnia 1921 roku o zasileniu finansów miejskich (Dz. U. R. P. 1922, nr 2, poz. 6).

Równie elokwentny charakter mają rozważania z zakresu *Istoty instytucji zarządu komisarycznego* (podrozdział 3.1) w latach 1918-1939, który w ostatnim czasie, jako zagadnie badawcze, napotyka na zainteresowanie wśród autorów prac z zakresu historii administracji. Należy koniecznie odnotować, iż Autorzy tych prac nie badają wszakże tego zjawiska z punktu widzenia historii regionalnej, a ich ustalenia mają charakter *stricte* dedukcyjny². Tym samym rozdział III niniejszej pracy doktorskiej stanowi istotne poszerzenie wiedzy na temat instytucji rządów komisarycznych w dwudziestoleciu międzywojennym. Dzieje się tak, w szczególności z powodu zastosowania spojrzenia o charakterze indukcyjnym. Umożliwia ono bowiem czytelnikowi formułowanie wniosków ogólnych traktujących o instrumentach prawnych

² J. Wałdoch, *W poszukiwaniu uzasadnień dla centralizacji władzy. Zarys problemu ewolucji myśli samorządowej w II Rzeczypospolitej*, „Folia Historica Cracoviensia” 2018, z. 2.

legalizujących akty ingerencji władz rządowych w niezależność samorządu terytorialnego. Ta operacja myślowa możliwa jest dzięki „dostarczeniu” przez Panią Mariolę Szewczak-Daniel przesłanek o charakterze szczegółowym na temat funkcjonowania tego samorządu terytorialnego – z siedzibą w Lublinie.

Niech mi wolno również będzie podnieść kilka innych uwag i wątpliwości, posiadających wszakże – w dalszym ciągu – charakter polemiczny. Czy nie byłoby lepiej z punktu widzenia dbałości o warstwę merytoryczną i zabiegi mające na celu jej wzbogacenie, aby Autorka wyjaśniła, choćby na gruncie komentarza umieszczonego w przypisach dolnych, niektóre terminy i określenia pojawiające się w recenzowanej rozprawie. Mam na myśli następujący termin: „polskie szkoły ludowe”. Został on przytoczony na s. 58, jako przykład języka prawa, którym posługiwał się organ odpowiedzialny za ustanowienie Dekretu o samorządzie miejskim z 4 lutego 1919 roku. Może warto by podjąć próbę, zwłaszcza w przypadku zaistnienia koncepcji wydania niniejszej rozprawy w formie książkowej, zdefiniowania „polskich szkół ludowych”. Czy prawodawca zdecydował się na zastosowanie takiego określenia z powodów politycznych, abstrahując od przesłanek faktycznych, zgodnie z którymi szkolnictwo powszechne (elementarne), w tym działające na obszarach wiejskich w Królestwie Polskim ulokowano w strukturze rosyjskiej administracji specjalnej – Warszawskiego Okręgu Naukowego (*Warszawskij Uczebnyj Okrug*), którego Zarząd podlegał bezpośredniemu nadzorowi Ministerstwa Oświecenia Publicznego w Sankt-Petersburgu (*Ministerstwo Narodnogo Proiswieszczenija*)³. Sprawa wymaga tym bardziej wyjaśnienia, iż na ziemiach guberni zachodnich Cesarstwa Rosyjskiego (Kraju Zachodniego), w tym na przykład na obszarze guberni wileńskiej, działały w drugiej połowie i na początku XX wieku szkoły ludowe (*narodnyje ucziliszcza*), których podstawowym celem było wyposażenie włościan w wiedzę elementarną, a zarazem umocnienie postaw i wartości objawiających się lojalnością i posłuszeństwem wobec przedstawicieli Domu Panującego. W tym sensie, w pracy doktorskiej, na przykład w formie przypisu, powinna się znaleźć nie tylko informacja na temat desygnatu tej nazwy („polskie szkoły ludowe”), lecz również komentarz z odpowiedzią na pytanie, czy szkoły ludowe (*narodnyje ucziliszcza*) w ogóle były powoływane na terenie Królestwa Polskiego, w tym guberni lubelskiej. Pewnych informacji w tym szczegółowym aspekcie dostarcza współczesna literatura przedmiotu⁴.

³ G. Smyk, *Administracja publiczna Królestwa Polskiego w latach 1864-1915*, Lublin 2011, s. 273-275; zob. też: A. Górak, K. Latawiec, *Rosyjska administracja specjalna w królestwie Polskim 1839-1918*, Lublin 2015, s. 168-170.

⁴ S. Urbański, *Początkowe szkoły przyfolwarczne: studium z dziejów szkolnictwa prywatnego w Królestwie Polskim u schyłku XIX i XX wieku*, [w:] *Rozprawy z Dziejów Oświaty* 1976, t. 19; L. Zasztowt, *Kresy 1832-1864*.

Pani Magister Mariola Szewczak-Daniel mając doskonałe rozeznanie w literaturze poświęconej historii rozwoju samorządu terytorialnego w Lublinie, nie operuje, co prawda bardzo sporadycznie, imionami radnych zasiadających w Radzie Miejskiej. Należy przy tym dodać, iż w przypadku radnej Józefy Kunickiej, tak jak w innych przykładach osób sprawujących różne funkcje w samorządzie miejskim w Lublinie, warto by podawać zawsze ich imiona. Zabieg ten sprawi upowszechnienie wiedzy o ich dokonaniach, jak również upamiętni te jednostki, zwłaszcza w obszarze tak zwanej pamięci zbiorowej. Decyzja o pominięciu imienia tego radnego jest nieco zaskakująca w świetle ustaleń Józefa Marczuka, które Doktorantka zna (*Radni Lublina w latach 1918-1939*, Lublin 1997).

Wydaje się, iż w pracy zastosowany jest czasem nieprecyzyjny aparat pojęciowy. Autorka dla określenia podmiotów nawiązujących stosunki cywilnoprawne, w tym wynikających z umowy dzierżawy, operuje określeniem „podmioty publiczne”, jak również „osoby prywatne” (s. 61). W pierwszym przypadku właściwszym określeniem zdaje się być użycie terminu prawniczego obowiązującego w epoce: osoby prawne prawa publicznego, w drugim zaś osoby prawne prawa prywatnego i osoby fizyczne. Na gruncie wiedzy historyczno-prawnej, wywodzonej na podstawie opracowań naukowych⁵, pewnego uzupełnienia i doprecyzowania wymagałoby również następujące zdanie: „Reprezentowaniem zarządu miasta w sporach sądowych zajmował się powołany do tego radca prawny Magistratu, urzędujący w referacie prawnym [...]”. Być może właściwszym byłoby jeszcze wyraźniejsze podkreślenie, iż osoby reprezentujące miasto przed organami sądowymi, zatrudniane były na stanowisku (zajmowały posadę) radcy prawnego. W moim przekonaniu zabrakło w tym przypadku przedstawienia – *expressis verbis* – informacji, iż „radca prawny” był nazwą stanowiska utworzonego w ramach pragmatyki służbowej obowiązującej w tym konkretnym Magistracie.

Przypuszczam, iż w następującym zdaniu: „Miasto, po odzyskaniu niepodległości, dysponowało prymitywnymi urządzeniami... [...]”, s. 85, powinno zostać umieszczone przez Autorkę dopełnienie po słowie „niepodległości” w postaci „przez Polskę”. W przeciwnym razie można wywieść wniosek, iż to nie Państwo Polskie, lecz Lublin – owe „miasto” odzyskało niepodległość. Ponadto mam pewne zastrzeżenia do określenia umowy zawartej pomiędzy prezydentem Lublina a Towarzystwem Ulen and Company mianem „umowy technicznej”

Szkolnictwo na ziemiach litewskich i ruskich dawnej Rzeczypospolitej, Warszawa 1997; D. Szewczuk, *Funkcjonowanie rosyjskiego nadzoru szkolnego na terenie Lubelszczyzny (1864-1914)*, [w:] *Dzieje biurokracji na ziemiach polskich*, t. 1, red. A. Górak, D. Magier, Lublin-Siedlce 2008; P. Stawiński, *Szkolnictwo elementarne Sandomierza w latach 1815-1914*, Sandomierz 2012; M. Tarkowski, *Polacy na Litwie i Białorusi pod rządami Aleksandra II (1855-1881). Studium historyczno-prawne*, Gdańsk 2018.

⁵ A. Bereza, *Rys historyczny profesjonalnego świadczenia pomocy prawnej w Polsce*, [w:] *Zawód radcy prawnego. Historia zawodu i zasady jego wykonywania*, red. idem, Warszawa 2015, s. 24.

(s. 87). Może lepszym rozwiązaniem byłoby wzięcie tego terminu w cudzysłów, a jeśli w materiałach archiwalnych nie widniała taka jej nazwa, to lepszą formułą – w moim przekonaniu – byłaby: „umowa o charakterze technicznym” lub „umowa określająca kwestie techniczne”. Inną sprawą pozostaje fakt, iż w przypadku przywoływania tej samej umowy w przypisie nr 381 i 38 (s. 87-88), Autorka nie podała sygnatury archiwalnej zespołu, w którym została ona zdeponowana, pomimo tego, iż archiwalną proveniencję tego źródła, zasugerowała Ona poprzez podanie numerów kart (odpowiednio: k. 5 i k. 8-9).

W pracy dostrzegłem tylko jedno powtórzenie. Dotyczy ono informacji sprawowania przez Jana Turczynowicza funkcji wiceprezydenta (s. 35 i 52). Warto by, sięgając do materiałów archiwalnych o charakterze personalnym, rozstrzygnąć czy Turczynowicz zasiadający na początku lat trzydziestych XX wieku we władzach adwokatury lubelskiej, sprawował urząd dziekana w latach 1931-1932, czy też jak podaje Adam Redzik w latach 1930-1932⁶.

VI. Podsumowanie

Dokonując konkluzji chciałbym zaznaczyć, iż praca doktorska autorstwa Pani Magister Marioli Szwczak-Daniel jest oryginalnym dziełem naukowym, napisanym przy zastosowaniu znanego naukom prawnym aparatu metodologicznego i pojęciowego. Jej lektura skłania w pełni do wysokiej oceny dokonań naukowych Doktorantki. Zauważone błędy mają charakter marginalny. Z tego tytułu z pewnością nie przekreślają one walorów naukowych tego opracowania. Wystosowane zaś uwagi i sugestie wpisują się w naturalnie występujący w środowiskach naukowych dyskurs akademicki, będący konsekwencją autorskiego postrzegania przez każdego z jego uczestników niektórych zniuansowanych kwestii.

Mając powyższe na uwadze należy stwierdzić, że recenzowana praca doktorska spełnia warunki przewidziane w art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. Nr 65 poz. 595 z późniejszymi zmianami) oraz stanowi podstawę do wszczęcia dalszych procedur w przewodzie doktorskim. Z tego powodu opowiadam się za przyjęciem tej rozprawy i dopuszczeniem Pani Magister Marioli Szewczak-Daniel do dalszych etapów postępowania.

.....
dr hab. Mikołaj Tarkowski, prof. AP

⁶ A. Redzik, *Zarys historii samorządu adwokackiego w Polsce*, Warszawa 2008, s. 137